

ТРАНСФЕРТНОЕ ЦЕНООБРАЗОВАНИЕ: ГЛОБАЛЬНЫЙ КОНТЕКСТ

Аннотация. В статье рассмотрено трансфертное ценообразование (ТЦ) как механизм перераспределения активов и оптимизации налогообложения в системе ТНК. Проанализированы историко-экономические основы формирования трансфертных цен. Систематизирован перечень международных организаций и выданных ими документов по вопросам ТЦ. Определена общая модель функционирования системы ТЦ в глобальном контексте и исследованы современные состояние международного сотрудничества в системе ТЦ. Аргументировано объективную необходимость взаимодействия международных организаций и государственных институтов в рамках системы ТЦ, а также доказано, что важную роль в экономическом механизме ТНК и глобальной экономике в целом имеют трансфертные цены. Предоставлен ряд рекомендаций по повышению эффективности процесса регулирования ТЦ в Украине.

Ключевые слова: трансфертное ценообразование, транснациональные корпорации, размывание налоговой базы, принцип «вытянутой руки», налогообложение, регулирование трансфертного ценообразования.

УДК 336:352

Спасів Н. Я.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансового менеджменту та страхування
Тернопільського національного економічного університету*

Spasiv Nataliya

*Candidate of Economic Sciences, Assistant Professor,
Assistant Professor of Finance Management and Insurance Department
Ternopil National Economic University*

ОЦІНЮВАННЯ СТРУКТУРИ БЮДЖЕТІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті проаналізовано структуру бюджетів об'єднаних територіальних громад за доходами та видатками, розроблено практичний інструментарій оцінювання структури бюджетів ОТГ для можливості їхнього порівняння задля групування таких громад за критеріями подібності структури бюджетів. З огляду на емпіричні дані аналіз проведено з використанням показників бюджетів ОТГ Тернопільської області з використанням флагманських позицій регіону щодо кількості сформованих та фінансово спроможних ОТГ в Україні. Встановлено, що на стан виконання бюджетів ОТГ за доходами та видатками впливають структурні відмінності за їх статтями в розрізі загального та спеціального фондів цих бюджетів. Виявлено, що структурні відмінності проявляються через різний характер варіації часток дохідних та видаткових статей, які необхідно ідентифікувати та вимірювати задля отримання конкретних оцінок структури бюджетів ОТГ, що в подальшому можна використовувати для оцінювання їхньої фінансової спроможності та розроблення практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку фінансів цих громад.

Ключові слова: фінанси об'єднаних територіальних громад, доходи бюджету ОТГ, видатки бюджету ОТГ, міжбюджетні трансферти, фінансова спроможність ОТГ.

Вступ та постановка проблеми. Реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади зумовлює важливі зміни в методах оцінювання й обґрунтування перспектив розвитку фінансів ОТГ, визначальним елементом яких є місцевий бюджет громад.

Бюджет територіальної громади у сучасних умовах – це єдиний інструмент виконання повноважень ОМС, а з появою ОТГ він є індикатором їхньої фінансової спроможності та самодостатності.

Науковці стверджують, що фінансово спроможними об'єднані територіальні громади будуть за таких умов [1]:

- формування збалансованих місцевих бюджетів територіальних громад, підтримка ефективно діючої системи управління бюджетними ресурсами на всіх етапах бюджетного процесу;

- нарощування власного фінансового потенціалу територіальних громад;

- вдосконалення системи бюджетного вирівнювання та міжбюджетних відносин;

- підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів;

- організація процесів регулювання та стимулювання розширеного відтворення бюджетними методами.

Оскільки фінансова спроможність ОТГ є необхідною та достатньою умовою забезпечення зростання рівня соціально-економічного розвитку громади, ефективне формування й підвищення результативності використання бюджетних коштів визначені першочерговими завданнями ОМС. До того ж значне розширення повноважень ОМС ОТГ у процесі децентралізації за обмеженості джерел фінансових ресурсів актуалізує питання оцінювання структури доходів та видатків бюджетів ОТГ для подальшого визначення механізмів збалансування їхніх бюджетів на основі використання новітніх науково-методичних підходів та емпіричних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми, доводить, що вона перебуває в полі зору багатьох учених. Її різні аспекти досліджують такі

вітчизняні науковці, як Н. Бакеренко, С. Булгакова, В. Вітлінський, О. Кириленко, Ю. Карагозлю, І. Сидор, І. Усков, В. Федосов, С. Юрій. Їх внесок є беззаперечним, проте дискусії тривають, що виводить на перший план подальший науковий пошук та виокремлення власної позиції.

Метою роботи є оцінювання структури бюджетів ОТГ в умовах повномасштабної реалізації реформи системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Результати дослідження. Загальновідомо, що емпіричні дослідження застосовують для вирішення конкретних завдань, які визначені певним набором даних, що описують конкретні об'єкти, процеси та явища [2].

Як правило, під час проведення емпіричних досліджень доводять або спростовують певні твердження чи гіпотези. При цьому точний аналіз даних з використанням стандартних статистичних методів має вирішальне значення для визначення ступеня обґрунтованості емпіричних досліджень у наукових працях [2]. Загалом термін «структура» (лат. "structura" – «будова») як загальнонаукове поняття відображає певний спосіб розташування елементів та характер їхньої взаємодії, а також є підсумком руху елементів цілого, результатом їхньої організації та «законом» зв'язку цих елементів. Відповідно, оптимізація структури на основі зміни елементів цілого, їхньої кількості та якості зумовлює появу нової структури та продукує вироблення дієвого інструментарію щодо підвищення якісних та кількісних характеристик елементів структури [3].

Аналіз структур економічних процесів, явищ та об'єктів здійснюють у двох напрямках, таких як оцінювання структури економічного процесу, явища, об'єкта на певному часовому проміжку (структурно-динамічний аналіз), оцінювання структури різних економічних процесів, явищ, об'єктів за певний період (як правило, за рік).

У дослідженні використаємо другий напрям вказаного аналізу, оскільки він найбільш адекватний щодо інформаційної бази дослідження. Враховуючи зазначене, проаналізуємо структуру фактичних доходів та видатків бюджетів ОТГ, виробивши власний підхід до їхнього компаративного оцінювання.

Наголосимо на тому, що оскільки станом на сьогодні процес створення ОТГ перебуває в активній фазі та поки не завершений, а їхня чисельність варіюється щороку, то проведення структурно-динамічного аналізу видатків та доходів бюджетів ОТГ упродовж 2015–2017 рр. не має змісту. Так, різна кількість ОТГ кожного року (статистичних одиниць сукупності) впливає на адекватність аналізу характеристик динаміки та унеможливує його проведення для всіх громад, сформованих на цей момент, продукуючи нерелевантність статистичного опису динаміки доходів та видатків їхніх бюджетів, а також невідповідність реаліям отриманих в такий спосіб оцінок.

Вказане актуалізує розроблення практичного інструментарію оцінювання структури бюджетів ОТГ для можливості їхнього порівняння задля групування таких громад за критеріями подібності структури бюджетів, що в подальшому буде використано для розроблення пропозицій під час моделювання векторів модернізації їхніх фінансів.

Отже, на початковому етапі проаналізуємо загальні тенденції у структурі доходів та видатків бюджетів ОТГ Тернопільської області задля визначення структурних відмінностей їхніх бюджетів та ідентифікації їхнього впливу на процеси виконання доходів і видатків бюджетів ОТГ Тернопільської області. Зазначимо, що ОТГ Тернопільської області вибрано інформаційною базою дослідження

з огляду на флагманські позиції регіону щодо кількості сформованих та фінансово спроможних ОТГ в Україні.

Наголосимо на тому, що ОТГ Тернопільської області впродовж 2017 р. продемонстрували високий рівень фактичної мобілізації доходів до бюджетів ОТГ та значне перевиконання. Так, за всіма ОТГ Тернопільської області перевиконання плану надходжень до загального фонду бюджетів ОТГ у 2017 р. становило понад 50 млн. грн. (табл. 1).

Дані табл. 1 засвідчують перевиконання доходів бюджетів ОТГ Тернопільської області за загальним та спеціальним фондами. Впродовж 2017 р. виконання доходів загального фонду бюджетів ОТГ Тернопільської області загалом становило 103% зі значним перевищенням у бюджетах ОТГ с. Більче-Золоте, Байковецької ОТГ, Лопушненської ОТГ (110%, 109%, 109% відповідно) (табл. 1). Вони є найбільш фінансово спроможними ОТГ Тернопільської області за результатами 2017 р. Перевиконання доходів загального фонду бюджетів вказаних ОТГ у 2017 р. пояснюється зростанням податкових надходжень щодо:

- ПДФО в ОТГ с. Більче-Золоте, Байковецькій ОТГ та Лопушненській ОТГ (виконання на рівні 133%, 113,7%, 169,8% відповідно), який у структурі податкових надходжень зберігає позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини бюджетів ОТГ з огляду на законодавчі новачки щодо залишення у цих бюджетах 60% сум цього податку;

- акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підкацизних товарів, перевиконання за яким спостерігається найбільше в доходах загального фонду бюджетів вказаних ОТГ на рівні 124,6%, 126,2%, 287,9% відповідно;

- податку на майно за внесення в базу оподаткування об'єктів нежитлової нерухомості, а також транспортного податку, які є основою місцевого оподаткування, ставки за яким встановлюються за рішенням ради ОТГ (згідно з останніми внесеними змінами ставка оподаткування визначається в розмірі, що не перевищує 1,5% величини мінімальної заробітної плати, встановленої за станом на 1 січня 2017 р. (48 грн.) за 1 м2 бази оподаткування, перевиконання за цим надходженням спостерігається на рівні 144%, 104% та 138,5% відповідно);

- єдиного податку (виконання на рівні 160,5%, 107,7%, 166,6% відповідно), що свідчить про правильні орієнтири ОМС щодо визначення ставки оподаткування єдиним податком (згідно з даними ГУ Державної казначейської служби України в Тернопільській області); згідно з чинним законодавством для першої та другої груп платників єдиного податку фіксована ставка встановлюється органами місцевого самоврядування (сільськими, селищними, міськими радами, радами ОТГ) залежно від виду діяльності в таких межах: для першої групи – від 0% до 10% прожиткового мінімуму; для другої групи – від 0% до 20% мінімальної заробітної плати; для третьої групи платників єдиного податку відсоткова ставка визначається в розмірі 3% обсягу доходу у разі сплати ПДВ, 5% – у разі введення ПДВ до складу єдиного податку.

У 2017 р. за загальним фондом бюджетів ОТГ Тернопільської області спостерігається стрімке незаплановане зростання неподаткових надходжень (за даними ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області), а саме на рівні 160,5% за надходженнями від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном у бюджеті ОТГ с. Більче-Золоте; на рівні 129,6% від плати за надання адміністративних послуг та 1 411,2% від обсягу інших надходжень до бюджету ОТГ с. Байківці; на рівні 310% щодо державного мита до бюджету ОТГ с. Лопушне.

Динаміка виконання доходів загального та спеціального фондів бюджетів ОТГ Тернопільської області (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2017 р.

ОТГ	Виконання доходів загального фонду		Виконання доходів спеціального фонду	
	%	+/- (грн.)	%	+/- (грн.)
с. Байківці	109	6 638 977,65	113	258 822,06
с. Білобожниця	102	283 230,66	124	838 360,74
с. Васильківці	101	236 543,5	105	124 338,13
с. Великі Гаї	101	824 547,87	113	545 555,84
сmt Гусятин	105	2 375 915,79	213	626 051,48
сmt Заводське	102	555 343,91	183	398 231,48
с. Золотники	105	2 209 762,85	103	103 921,83
с. Іванівка	107	1 700 524,42	117	348 841,91
сmt Козлів	104	874 127,05	124	310 348,02
с. Колиндяни	101	175 781,25	105	120 547
с. Колодне	106	909 741,11	123	269 447,83
сmt Коропець	101	217 574,53	126	384 804,76
с. Лопушне	109	1 215 493,37	111	101 184,18
сmt Мельниця-Подільська	97	-1 874 281,9	126	1 294 101,49
сmt Микулинці	103	1 238 516,1	142	681 614,96
с. Нове Село	102	374 207,44	153	757 035,39
с. Озерна	108	2 241 493,8	111	256 287,35
с. Озеряни	99	-189 454,63	47	-525 820,03
сmt Підволочиськ	105	5 851 520,31	173	3 964 127,05
м. Почаїв	107	2 801 829,52	198	791 728,11
сmt Скала-Подільська	98	-988 550,24	116	505 200,73
м. Скалат	103	1 853 418,09	133	1 356 172,83
с. Скорики	102	538 353,31	102	42 968,6
м. Теребовля	103	4 859 376,36	127	2 306 352,24
м. Шумськ	103	3 583 930,53	140	3 421 819,84
м. Борщів	106	5 495 838,09	135	1 174 719,71
сmt Вишнівець	99	-441 525,95	122	369 229,6
сmt Гримайлів	107	1 029 147,63	118	107 759,59
сmt Залізці	103	977 133,71	115	289 669
с. Більче-Золоте	110	1 693 311,39	110	166 060,15
с. Борсуки	100	97 156,12	117	284 740,23
с. Великі Дедеркали	107	1 612 908,37	98	-28 109,11
с. Коцюбинці	103	362 606,46	101	25 412,89
с. Трибухівці	102	387 372,99	117	287 656,66
с. Чернихівці	107	882 027,71	101	9 894,91
Всього	103	50 960 704	125	22 371 035

Джерело: складено автором за даними ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області [4]

Вказане перевиконання доходів загального фонду бюджетів у зазначених ОТГ Тернопільської області у 2017 р. є позитивною тенденцією, яка засвідчує існування на їхній території потужної податкової бази.

Протилежна тенденція спостерігається у бюджеті ОТГ сmt Скала-Подільська та ОТГ сmt Вишнівець, а саме невиконання запланованих показників неподаткових надходжень (за даними ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області) на фоні 110% та 118% перевиконання за податковими надходженнями, що зумовлене недоотриманням коштів від адміністративних зборів і платежів, доходів від некомерційної господарської діяльності, рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів, а також свідчить про неефективність бюджетного планування та адміністрування зборів і платежів. Значне невиконання плану надходжень доходів до загального фонду бюджету спостерігалось також в ОТГ с. Озеряни, що демонструє завищення планових показни-

ків та неефективне адміністрування податкових і неподаткових надходжень бюджету.

Перевиконання спеціального фонду спостерігається у 2017 р. загалом за бюджетами ОТГ Тернопільської області на рівні 125%, що є неочікуваною тенденцією на тлі незначних позитивних зрушень на макроекономічному рівні. Варто наголосити на тому, що перевиконання запланованих показників доходів за спеціальними фондами сягає найбільших значень упродовж 2017 р. у Гусятинській ОТГ, Почаївській ОТГ, Підволочиській ОТГ, Микулинецькій ОТГ, Шумській ОТГ і Борщівській ОТГ, складаючи 213%, 198%, 173%, 142%, 140% і 135% відповідно, що унаочнюють дані табл. 1. Така тенденція зумовлена перевиконанням плану податкових надходжень за екологічним податком (бюджет ОТГ сmt Гусятин становить 285,6%; ОТГ сmt Микулинці – 141,5%; ОТГ м. Шумська – 134,5%; ОТГ м. Борщів – 156%) та надходжень від операцій з капіталом з перевиконанням на рівні 563%

у бюджеті Гусятинської ОТГ, 1 812,5% – Підволочиської ОТГ, 4 200% – Борщівської ОТГ за коштами від продажу землі (за даними ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області). Така тенденція свідчить про появу потужної фінансової основи для саморозвитку та незалежності об'єднаних територіальних громад у процесі фінансової децентралізації. Водночас найнижчі показники виконання доходів спеціального фонду спостерігаються у бюджеті ОТГ с. Озеряни, а саме 47%, що є негативним аспектом політики формування коштів на власний розвиток, а разом з показниками виконання надходжень за загальним фондом це становить загрозу для існування цієї громади.

За реформування місцевого самоврядування та імплементації нової міжбюджетної політики й моделі міжбюджетних відносин міжбюджетні трансферти стали потужним джерелом наповнення бюджетів ОТГ, тому вважаємо за необхідне оцінити їхній вплив на структуру бюджетів таких громад Тернопільської області. Як ілюструють дані ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області, дотації щодо базової дотації за загальним фондом бюджетів ОТГ Тернопільської області надані у 2017 р. в повному обсязі. Частка дотацій у загальному фонді бюджетів ОТГ Тернопільської області не перевищує 35%, окрім ОТГ смт Коропець, де вони становили 56%, що свідчить про значний рівень централізації та демонструє залежність від дій та рішень центрального уряду. Повну протилежність демонструє бюджет ОТГ с. Байківці, де дотації у структурі загального фонду становлять тільки 2% (за даними ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області), що забезпечує фінансову незалежність цієї громади.

Щодо субвенцій, які надійшли до загального фонду, спостерігалось незначне недовиконання в межах 0,1% у більшості ОТГ Тернопільської області, крім ОТГ с. Білобожниця, ОТГ с. Васильківці, ОТГ с. Великі Гаї, ОТГ смт Заводське, ОТГ с. Золотники, ОТГ с. Іванівка, ОТГ с. Лопушне, ОТГ с. Скорики, ОТГ с. Більче-Золоте, ОТГ с. Боруки, ОТГ с. Коцюбинці, ОТГ с. Трибухівці. Зауважимо, що оскільки субвенції використовуються для досягнення певної мети в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про їхнє надання, то ОМС ОТГ не можуть вирішувати питання використання субвенцій на інші видатки та впливати на обсяг виділених державою коштів.

Загалом рівень виконання надходжень міжбюджетних трансфертів до загального фонду бюджетів ОТГ Тернопільської області за доходами у 2017 р. (за даними ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області) становить 99%. Щодо міжбюджетних трансфертів та доходів спеціального фонду бюджетів ОТГ Тернопільської області, то слід зазначити, що недовиконання спостерігається в бюджетах ОТГ с. Золотники та ОТГ м. Почаєва у 2017 р. Це однозначно є негативною тенденцією в контексті недоотримання субвенцій на розвиток інфраструктури та формування відповідних показників цього бюджету, а також аргументом щодо неоднорідності структури доходів місцевих бюджетів ОТГ Тернопільської області.

У 2017 р. загалом спостерігається зростання обсягу міжбюджетних трансфертів у доходах бюджетів ОТГ Тернопільської області за рахунок введення нової додаткової дотації з державного бюджету місцевим на здійснення переданих із нього видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я (поточні видатки на середню освіту, зокрема заробітна плата непедагогічного персоналу, та оплата енергоносіїв у сфері охорони здоров'я), а також

за виділення субвенції на формування відповідної інфраструктури громад. Це забезпечує приріст доходів бюджетів ОТГ Тернопільської області у 2017 р. за загальним та спеціальним фондами, уможливилось вжиття запланованих заходів та програм, а також надання визначеного пакета публічних послуг членам громад, створюючи умови для перевиконання запланованих показників доходів їхніх бюджетів.

Щодо видатків бюджетів ОТГ Тернопільської області (табл. 2), то зазначимо, що рівень їхнього виконання за загальним фондом у 2017 р. становить майже 100% в ОТГ с. Васильківці, ОТГ м. Шумська, ОТГ с. Великі Дедеркали, ОТГ смт Залізці, ОТГ смт Гусятин, коливається в межах 92–98% в інших ОТГ, а в бюджеті ОТГ с. Черніхівці цей показник є найнижчим, становлячи 86%.

Водночас виконання видатків спеціального фонду бюджетів ОТГ Тернопільської області у 2017 р. характеризується іншими тенденціями.

Як ілюструють дані табл. 2, перевиконання видатків спеціального фонду спостерігається у 12 таких ОТГ, а саме ОТГ с. Васильківці, смт Заводське, смт Козлів, смт Коропець, с. Нове Село, смт Підволочиськ, м. Терехівка, м. Шумська, смт Вишнівець, смт Гримайлів, с. Боруки, с. Трибухівці, що свідчить про можливість забезпечення саморозвитку цих громад. Відповідно, значне невиконання (до 60%) видатків спеціального фонду бюджетів ОТГ Тернопільської області у 2017 р. демонструють ОТГ с. Білобожниця, с. Озеряни, смт Скала-Подільська, що є негативною тенденцією, яка свідчить про їхню фінансову неспроможність. Це потребує вжиття відповідних заходів щодо оптимізації видаткової частини бюджетів та активізації нарощування їх доходів.

Доцільно наголосити на тому, що показники виконання видатків бюджетів ОТГ у 2017 р. за функціональною класифікацією за загальним фондом (за даними ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області) ілюструють практично повне виконання, проте з певними відхиленнями, зокрема рівень виконання видатків на освіту є найнижчим у бюджеті ОТГ с. Коцюбинці (88%), на охорону здоров'я – ОТГ с. Черніхівці (86%), на державне управління – ОТГ с. Лопушне (84%), на соціальний захист та соціальне забезпечення – ОТГ смт Більче-Золоте (75%). Найнижчий рівень виконання видатків за загальним фондом бюджетів ОТГ Тернопільської області спостерігається за видатками на житлово-комунальне господарство, адже зафіксовано недовиконання на 45% у бюджеті ОТГ смт Гримайлів.

Щодо спеціального фонду, то спостерігається перевиконання за функціональною класифікацією за видатками (за даними ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області) на освіту (найвищими є показники в бюджеті ОТГ с. Коцюбинське, а саме 279%, та ОТГ с. Гримайлів, а саме 263%), на культуру і мистецтво (в ОТГ м. Скалата вони становлять 607,5%), соціальний захист та соціальне забезпечення (в ОТГ м. Скалата вони складають 249,2%), на охорону здоров'я (в ОТГ м. Скалата вони становлять 190,4%) на фоні значного недовиконання видатків на житлово-комунальне господарство (в ОТГ с. Озеряни вони становлять 21,1%, в ОТГ смт Скала-Подільська – 72,9%, в ОТГ м. Терехівка – 88,3%), на освіту (в ОТГ смт Скала-Подільська вони складають 37,3%).

Такі різні тенденції щодо виконання видатків за загальними та спеціальними фондами бюджетів ОТГ Тернопільської області свідчать про виконання взятих на себе зобов'язань ОМС таких громад, як ОТГ с. Васильківці, ОТГ м. Шумська, ОТГ с. Великі Дедеркали,

Динаміка виконання видатків загального та спеціального фондів бюджетів ОТГ Тернопільської області (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2017 р. (грн.)

ОТГ	Виконання видатків загального фонду		Виконання видатків спеціального фонду	
	%	+/- (грн.)	%	+/- (грн.)
с. Байківці	96,27	-2 257 007,1	92,14	-1 502 624
с. Білобожниця	96,44	-539 620,13	60,4	-2 064 114,0
с. Васильківці	99,85	-49 572,85	102,4	113 331,6
с. Великі Гаї	93,19	-5 156 762,53	84,05	-2 280 038,2
смт Гусятин	98,11	-886 272,71	92,61	-710 612,44
смт Заводське	96,16	-878 667,55	111,9	389 808,9
с. Золотники	92,28	-3 625 308,16	88,68	-1 317 803,3
смт Золотий Потік	97,19	-1 406 897,18	99,70	-21 000,1
с. Іванівка	92,06	-1 871 725,35	72,66	-1 617 906,4
смт Козлів	94,53	-1 198 706,00	105,4	146 091,33
с. Колиндяни	95,07	-873 569,90	84,41	-975 434,4
с. Колодне	91,76	-1 322 067,50	93,14	-190 052,04
смт Коропець	97,50	-457 020,85	105,9	222 874,30
с. Лопушне	92,96	-973 089,68	89,18	-240 138,30
смт Мельниця-Подільська	93,73	-440 4497,48	95,97	-547 302,90
смт Микулинці	96,75	-1 295 432,10	84,37	-1 575 620,6
с. Нове Село	97,75	-335 491,47	114,6	713 886,23
с. Озерна	91,40	-2 569 702,29	78,51	-1 640 225,1
с. Озеряни	93,26	-968 687,95	43,35	-1 568 114,7
смт Підволочиськ	96,89	-366 6791,39	112,2	1 614 493,01
м. Почаїв	97,92	-873 590,26	99,54	-28 751,24
смт Скала-Подільська	94,70	-2 453 256,43	56,40	-3 027 805,6
м. Скалат	99,21	-579 052,03	100,9	134 527,36
с. Скорики	97,09	-675 391,12	95,24	-287 112,66
м. Теревовля	96,45	-5 280 089,23	102,0	387 746,70
м. Шумськ	99,68	-353 836,95	108,4	1 590 920,20
м. Борщів	97,37	-2 315 853,07	96,62	-428 192,17
смт Вишнівець	93,97	-2 310 736,51	102,7	84 632,73
смт Гримайлів	97,47	-403 895,43	108,4	77 157,24
смт Залізці	97,84	740 138,12	92,18	-323 061,95
с. Більче-Золоте	93,48	-1 151 471,31	98,18	-50 960,45
с. Борсуки	96,41	-835 430,15	106,9	241 089,06
с. Великі Дедеркали	98,92	-231 302,41	89,87	-248 461,36
с. Коцюбинці	92,64	-849 478,11	89,73	-286 282,05
с. Трибухівці	96,24	-767 647,54	104,1	198 242,01
с. Чернихівці	86,73	-1 674 625,64	91,27	-180 052,18
Всього	96,19	-56 232 684,57	97,54	-15 196 865,70

Джерело: складено автором за даними ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області [4]

ОТГ смт Залізці, ОТГ смт Гусятин, що створює умови для їхнього розвитку. Проте в ОТГ с. Білобожниця, ОТГ с. Озеряни та ОТГ смт Скала-Подільська визначені тенденції вказують на неефективність планування показників видатків бюджетів цих громад.

Оскільки виявлені тенденції у видатках загального та спеціального фондів бюджетів ОТГ характеризуються невиконанням, тобто мають інший характер, ніж тенденції, виявлені у доходах їхніх бюджетів за цими фондами, а саме перевиконання в усіх бюджетах громад, доцільно проаналізувати структуру видатків бюджетів ОТГ та підтвердити наявність структурних відмінностей у них.

Отже, проаналізуємо наявні структурні відмінності видатків бюджетів ОТГ Тернопільської області у 2017 р. (за даними ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області) за їхньою функціональною класифікацією.

1) Видатки на освіту за загальним фондом бюджетів становлять від 11% до 68%, а за спеціальним фондом – від 5% до 95% (різниця дорівнює 90 процентним пунктам), що свідчить про дуже значну варіацію часток видатків на освіту у структурі видатків бюджетів ОТГ Тернопільської області та наявність суттєвих структурних відмінностей між їхніми бюджетами за цією видатковою статтею у спеціальному фонді бюджетів громад.

2) Видатки на охорону здоров'я у структурі видатків загального фонду бюджетів становлять від 0% до 23%, а за спеціальним фондом їхня питома вага коливається від 0,01% до 16%, що вказує на незначну варіацію часток видатків на охорону здоров'я у структурі видатків бюджетів ОТГ Тернопільської області та ілюструє наявність несуттєвих структурних відмінностей між їхніми бюджетами за видатками на охорону здоров'я.

3) Видатки на культуру і мистецтво у видатках загального фонду бюджетів формують частку від 3% до 13%, а спеціального фонду – від 0% до 26%, що свідчить про велику варіацію їхніх часток у структурі видатків бюджетів ОТГ Тернопільської області, а також підтверджує наявність суттєвих структурних відмінностей між їхніми бюджетами за цим видом видатків.

4) Видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення мають у структурі видатків загального фонду бюджетів найменшу питому вагу, а саме від 0% до 7%, а у структурі видатків спеціального фонду – від 0% до 5%, що вказує на незначну варіацію їхніх часток та незначні несуттєві структурні відмінності між бюджетами ОТГ за цією видатковою статтею.

5) Видатки на фізичну культуру і спорт формують найменшу частку у видатках загального фонду бюджетів, а саме від 0% до 1%, а у видатках спеціального фонду – від 0% до 1%, що свідчить про відсутність як варіації їхніх часток у структурі видатків ОТГ Тернопільської області, так і значимих структурних відмінностей між їхніми бюджетами за цією статтею видатків.

6) Видатки на житлово-комунальне господарство у видатках загального фонду бюджетів становлять також одну з найменших часток, а саме від 1% до 8%, а за спеціальним фондом – від 0% до 58%, що вказує на наявність варіації їхніх часток у структурі видатків бюджетів ОТГ Тернопільської області, зокрема за спеціальним фондом ця варіація є критичною та підтверджує наявність значних відмінностей між їхніми бюджетами щодо видатків на житлово-комунальне господарство.

7) Частка видатків на державне управління у структурі видатків загального фонду бюджетів ОТГ становить від 7% до 25%, а у структурі спеціального фонду – від 0% до 15%,

що підтверджує наявність значимої варіації їхніх часток у структурі видатків бюджетів ОТГ Тернопільської області та певних структурних відмінностей між видатками їхніх бюджетів за цією статтею, зокрема за загальним фондом.

Висновки. Оцінюючи виконання доходів бюджетів ОТГ Тернопільської області у 2017 р., можемо констатувати їхнє перевиконання за загальним та спеціальним фондами, що свідчить про недосконалість бюджетного планування й умисне заниження планових показників (така практика застосовується з огляду на вітчизняні реалії). При цьому встановлено, що на стан виконання бюджетів ОТГ за доходами впливають структурні відмінності за статтями доходів загального та спеціального фондів цих бюджетів. Окрім того, визначено, що немає загальної тенденції до перевищення планових показників за доходами загального та спеціального фондів за однаковими статтями для всіх ОТГ Тернопільської області, що дало б змогу однозначно оцінити структуру доходів бюджетів громад та ідентифікувати найбільш перспективні джерела їхнього формування, які можуть бути основою фінансової спроможності ОТГ.

За результатами проведеного емпіричного аналізу структури видатків бюджетів ОТГ Тернопільської області за функціональною класифікацією можна стверджувати, що вона характеризується структурними відмінностями за загальним та спеціальним фондами в усіх громадах. Ці структурні відмінності виявляються через різний характер варіації часток видаткових статей, які необхідно ідентифікувати та виміряти задля отримання конкретних оцінок структури бюджетів ОТГ, що в подальшому можна використовувати для оцінювання їхньої фінансової спроможності та розроблення практичних рекомендацій щодо забезпечення розвитку фінансів цих громад.

Список використаних джерел:

1. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні: актуальні проблеми, ризики та перспективи адміністративно-фінансової децентралізації / наук. ред. В. Кравців. Серія «Проблеми регіонального розвитку». Львів : НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2017. 120 с.
2. Білуха М. Методологія наукових досліджень : підручник. Київ : АБУ, 2002. 480 с.
3. Pask G. The meaning of cybernetics in the behavioral sciences. *Progress of Cybernetics* / ed. J. Rose. London : Gordon and Breach [A collection of essays reviewing the notion of goal-directed behavior], 1969. P. 15–44.
4. Звіт ГУ Державної казначейської служби України у Тернопільській області. URL: <http://www.treasury.gov.ua/reg/control/ter/uk/index> (дата звернення: 20.11.2018).

ОЦЕНИВАНИЕ СТРУКТУРЫ БЮДЖЕТОВ ОБЪЕДИНЕННЫХ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН: ОТЕЧЕСТВЕННЫЕ РЕАЛИИ В УСЛОВИЯХ ФИНАНСОВОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

Аннотация. В статье проанализирована структура бюджетов объединенных территориальных общин по доходам и расходам, разработан практический инструментарий оценивания структуры бюджетов ОТО для возможности их сравнения с целью группировки таких общин по критериям сходства структуры бюджетов. С учетом эмпирических данных анализ проведен с использованием показателей бюджетов ОТО Тернопольской области с использованием флагманских позиций региона по количеству сформированных и финансово состоятельных ОТО в Украине. Установлено, что на состояние исполнения бюджетов ОТО по доходам и расходам влияют структурные различия по их статьям в разрезе общего и специального фондов этих бюджетов. Выявлено, что структурные различия проявляются через разный характер вариации долей доходных и расходных статей, которые необходимо идентифицировать и измерять с целью получения конкретных оценок структуры бюджетов ОТО, что в дальнейшем можно использовать для оценивания их финансовой состоятельности и разработки практических рекомендаций по обеспечению развития финансов этих общин.

Ключевые слова: финансы объединенных территориальных общин, доходы бюджета ОТО, расходы бюджета ОТО, межбюджетные трансферты, финансовая состоятельность ОТО.

EVALUATION OF THE STRUCTURE OF BUDGETS OF THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES: DOMESTIC REALITIES IN FINANCIAL DECENTRALIZATION CONDITIONS

Summary. Reforming local self-government and territorial organization of the government leads to important changes in approaches and methods for evaluating and justifying the prospects for the development of UTC finances, the deciding element of which is the local budget of the communities. The budget of a territorial community in modern conditions is the only tool for the fulfillment of the powers of local self-government bodies, and with the advent of UTC it is an indicator of their financial and self-sufficiency. The structure of the budgets of the united territorial communities (UTC) for the income and expenditures has been analyzed; practical tools for estimating the structure of the UTC budgets have been developed for the possibility of comparison with the purpose of grouping such communities according to the criteria of similarity of the structure of budgets. Based on empirical data, the analysis was carried out using indicators of budgets of the UTCs of the Ternopol region, taking into account the flagship position of the region regarding the number of well-established and financially capable UTCs in Ukraine. It was established that the state of budget execution of UTCs on incomes and expenditures is influenced by structural differences in their articles in the context of general and special funds of these budgets. It is found that structural differences are manifested through the different nature of the variation of the shares of income and expense items that need to be identified and measured in order to obtain specific estimates of the structure of the UTC budgets that can subsequently be used to assess their financial capacity and develop practical recommendations for the development of finances of these communities. Assessing the implementation of the budget revenues of the UTCs of the Ternopol region in 2017, one can state that they are over fulfilled by general and special funds, which testifies to the imperfection of budget planning and intentional understatement of planned indicators (this practice is applicable, taking into account domestic realities). It is established that the state of budget execution of UTCs on income is influenced by structural differences in the items of income of general and special funds of these budgets. In addition, it has been determined that there is no general tendency to exceed the planned indicators for general and special fund revenues for the same articles for all UTCs of the Ternopol region, which would enable unambiguously to estimate the structure of revenues of community budgets and identify the most promising sources of their formation, which may be the basis financial capability of UTC. According to the results of the empirical analysis of the structure of expenditures of the UTC budgets of the Ternopol region according to the functional classification, it can be argued that it is characterized by structural differences in general and special funds in all communities. These structural differences are manifested through the different nature of the variation in the share of expenditure items that need to be identified and measured in order to obtain specific estimates of the structure of the UTC budgets, which can be used later to assess their financial capacity and develop practical recommendations for the development of finances of these communities.

Key words: finances of united territorial communities, budget revenues of UTC, expenditures of budget of UTC, intergovernmental transfers, financial capability of UTC.

УДК 633.5;631.15.33

Тагієва Л. И.
диссертант
Центра Аграрных Исследований,
Баку, Азербайджан

Tagiyeva Leila
PhD Student,
Center for Agrarian Studies,
Baku, Azerbaijan

РОЛЬ ХЛОПКОВОДСТВА В РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. Хлопководческий комплекс играет важную роль в процессе социально-экономического развития и имеет большое значение для экономики страны, превалируя по показателю влияния на успешное развитие. Изделия из хлопка (волокна и т. д.), прошедшие обработку на заводах, являются очень важным сырьем для легкой и пищевой промышленности. Целью статьи является обоснование роли хлопководства в народном хозяйстве. Для достижения цели были определены такие задачи, как оценивание текущего состояния хлопководческой отрасли, разработка предложений по увеличению экономической эффективности хлопководческого комплекса. В статье обоснована идея о том, что развитие хлопководческого комплекса является важной областью экономики страны, в том числе аграрной экономики, а также даны рекомендации по превращению ее в ключевую область для основных производителей сырья с акцентом на ускорении аграрных реформ в развитии хлопководческого комплекса. Отмечается, что важными преимуществами развития хлопководческого комплекса являются диверсификация производства и развитие смежных отраслей, в частности электроэнергетической и теплоэнергетической промышленности, промышленного и сельскохозяйственного строительства, агрохимической промышленности, промышленности строительных материалов. С другой стороны, такое сопряженное развитие отрасли стимулирует развитие инфраструктуры рынка и его отдельных элементов.

Ключевые слова: хлопководческая промышленность, производство, развитие, экономическое значение, промышленность, доход, производительность.